

Fylkesmannen i
NORDLAND

Oppvekst- og utdanningsavdelinga

Veiledning i vurderingsarbeid og veien mot standpunktkarakter i fag i grunnskolen

2015

Innhold

Innhold	2
Innledning.....	3
Forskrift til opplæringsloven kapittel 3.....	3
UNDERVEISVURDERING	4
Undervisvurdering og halvårsvurdering– forskrift § 3-11 og 3-13.....	5
SLUTTVURDERING.....	6
Sluttvurdering i fag, se § 3-17.....	6
Standpunktkarakterer i fag, se § 3-18.....	6
KLAGE PÅ SLUTTVURDERING	6
HVILKEN DOKUMENTASJON BØR SKOLEN SENDE MED KLAGEN?.....	7
Er vurderingsgrunnlaget bredt nok?.....	7
Er beskrivelsen av elevens kompetanse konkret?	8
Er den konkrete beskrivelsen av elevens kompetanse relatert til læreplanens kompetansemål?	8
Forholdet mellom undervis- og sluttvurdering	8
Noen sentrale saksbehandlingsregler:.....	9

Innledning

Denne veiledningen er en innføring i de kravene som stilles til faglærer når det gjelder vurdering og fastsettelse av standpunktkarakterer. Veiledningen er skrevet for rektorer og faglærere. Oversikten er ikke uttømmende, og bestemmelsene er heller ikke gjengitt i sin helhet. Dette heftet er ment for å hjelpe faglærer på veien mot å sette en standpunktkarakter. Husk at veien mot standpunktkarakter er et 10-årig løp i grunnskolen.

Fullstendige tekster i lov og forskrift finnes på lovdata¹ og i oppdaterte håndbøker.

Sluttvurdering (standpunktkarakter og eksamenskarakter) er enkeltvedtak som det kan klages på. Alle klager skal sendes til Fylkesmannen.

REGLER FOR VURDERING

Forskrift til opplæringsloven kapittel 3.

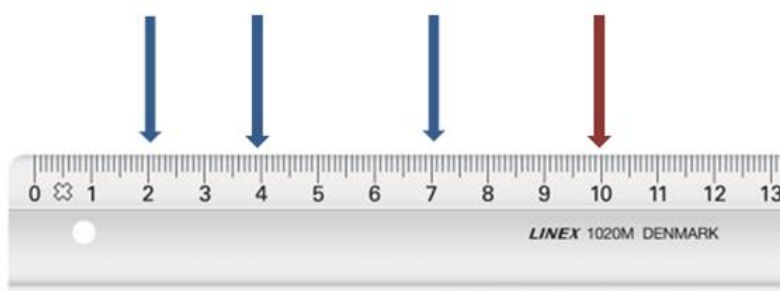
Gjeldende bestemmelser for vurdering finner man i kapittel 3 i forskrift til opplæringsloven. Dette kapitlet omhandler individuell vurdering i grunnskolen og videregående opplæring. Forskriftens kapittel 3 og læreplanene i fag danner grunnlaget for all vurdering i grunnopplæringen. **Skolen og lærerne er forpliktet til å følge forskriften.** Det er derfor nødvendig at lærere har grundig kjennskap til relevante bestemmelser i forskriftens vurderingskapittel.

**Myndighetene har bestemt hva som skal vurderes.
Dette behandles i forskrift § 3-3.**

Alle fag har en læreplan som inneholder kompetansemål etter 2. årstrinn, 4. årstrinn, 7. årstrinn og 10. årstrinn. De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene, og vurderes ikke selvstendig.

Vurdering i orden og oppførsel gis for seg og skal ikke tas med i vurdering i fag.

Skolen må i sitt lokale arbeid med læreplaner legge en plan for hvordan kompetansemålene skal nås på de aktuelle årstrinn. Altså hvor langt skal man være kommet i fag på gitte tidspunkt for å nå fram til kompetansemålene som er gitt på 2., 4., 7. og 10. årstrinn.

¹ www.lovdata.no

I tillegg må skolen ha funnet ut hvordan de skal vurdere måloppnåelsen for faget. Hva kjennetegner at en elev har høy måloppnåelse, middels måloppnåelse eller lav måloppnåelse? Til hjelp i dette arbeidet henvises det til Utdanningsdirektoratet sin nettside². Det legges ut stadig flere karakterstøttende prøver til bruk på ungdomstrinnet. Utdanningsdirektoratets prøvebank inneholder også en rekke læringsstøttende prøver som brukes som en del av undervisvurderingen og som grunnlag for tilpassa opplæring.

Det er måloppnåelse i forhold til de samlede kompetansemålene i hvert fag som skal vurderes. Det er ikke lov til å vurdere noe annet enn kompetansemålene. Unntaket er i kroppsøving, der også innsats skal telle med i vurderingen. Det er ikke lov til å legge til eller kutte kompetansemål. Unntaket her er elever med spesialundervisning der det er gitt avvik fra læreplan i vedtaket.

I vurdering av fag er det altså ikke lov til å ta hensyn til

- **forutsetningene til elevene**
- **fravær**
- **forhold knyttet til orden og oppførsel**

UNDERVEISVURDERING

Underevgsvurderinga skal gis løpande og systematisk og kan vere både munnleg og skriftleg. (§ 3-11 første ledd, andre setning)

I grunnskolen starter undereisvurderinga på første trinn og avsluttes på 10. trinn. Sluttvurdering er standpunkt karakter, og for noen fag også eksamens karakter.

Alle vurderinger før standpunkt karakter er undereisvurdering. Eleven er fra første klasse undereis mot sluttvurderinga som gis ved avslutning av grunnskolen i form av standpunkt karakter. Undereisvurderinga skal være et redskap i læreprosessen.

² <http://www.udir.no/Vurdering-for-laring/>

Fra åttende trinn skal det gis halvårsvurdering både med og uten tallkarakterer.

Det ikke noe krav om at undervisvurderingen skal være skriftlig, men det skal kunne dokumenteres at undervisvurdering er gitt.

De to kravene som stilles i forskrift til opplæringsloven § 3-16 om dokumentering av undervisvurdering er for det første at det skal kunne dokumenteres at undervisvurdering er gitt, og for det andre at det fra 8.trinn skal gis halvårsvurdering med karakter. Samtidig er det en tett forbindelse mellom undervisvurdering og standpunktkarakterer som skaper behov for dokumentasjon. Standpunktkarakterer, som gis på 10.trinn og i avsluttende fag i videregående skole, har nær sammenheng med undervisvurderingen. Undervisvurderingen handler om å bidra til utvikling og faglig progresjon, standpunktvurderingen viser hvor langt eleven har nådd i forhold til kompetansemålene i aktuell læreplan.

Elevenes klagerett på standpunktkarakterer fordrer dokumentasjon på at standpunktkarakteren er satt på et bredt vurderingsgrunnlag.

Undervisvurdering og halvårsvurdering– forskrift § 3-11 og 3-13

Undervisvurdering skal brukes som et redskap i læreprosessen – det skal bidra til at eleven øker kompetansen i faget og som grunnlag for tilpassa opplæring. Undervisvurderingen gis i forhold til måloppnåelse i faget på aktuelt trinn. Altså i forhold til hva som forventes på det trinnet eleven er på, noe som igjen fordrer lokalt læreplanarbeid. (Hvilken grad av måloppnåelse har eleven? Hva er kjennetegn på måloppnåelse på aktuelt tidspunkt?)

Eleven skal guides fram mot best mulig måloppnåelse i faget.

Undervisvurderingen skal være systematisk og foregår fra første klasse og fram til sluttvurderingen på tiende trinn. Undervisvurderingen skal være både muntlig og skriftlig, og siktemålet er faglig utvikling. Hvert halvår har eleven rett til en samtale med kontaktlærer om sin utvikling i forhold til kompetansemålene i faget. Denne samtalen kan gjennomføres i sammenheng med halvårsvurderingen uten karakter og i sammenheng med foreldresamtalen.

Eleven skal få konkrete råd fra lærer om hvordan kompetansen i faget kan økes i forhold til læreplanmålene (Ikke råd om å jobbe hardt videre, legge seg tidligere etc.).

Halvårsvurderingen skal vise hvilken kompetanse eleven har i forhold til kompetansemålene i faget. Altså ut fra hvor langt eleven burde ha kommet på aktuelt tidspunkt (sammenheng med lokal læreplan/årsplan).

Fra og med 8. klassetrinn skal eleven ha halvårsvurdering også med karakter. Altså to vurderinger, uten og med karakter. Karakterene skal gjenspeile den kompetansen

som ble beskrevet i halvårsvurderingen uten karakter.

SLUTTVURDERING

Sluttvurdering i fag, se § 3-17

Sluttvurderinger skal gi informasjon om kompetansen til eleven ved avslutningen av opplæringen i faget. I grunnskolen er sluttvurderinger standpunktkarakterer og eksamenskarakterer. Det kan ikke gis standpunktkarakter basert på et begrenset utvalg av kompetansemål. Sluttvurderinger er enkeltvedtak og kan påklages.

Standpunktkarakterer i fag, se § 3-18

Ved fastsetting av standpunktkarakter utøver læreren et faglig skjønn. Dette faglige skjønnnet må imidlertid utøves og begrunnes innenfor de rammene som følger av forskrift til opplæringsloven og læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06/LK06S)

Standpunktkarakteren må baseres på et bredt vurderingsgrunnlag som samlet viser kompetansen eleven har i faget. Altså hvilken kompetanse eleven har i forhold til de samlede kompetansemålene i faget ved avslutningen av opplæringen. Eleven skal ha mulighet til å forbedre kompetansen sin i faget inntil standpunktkarakteren er fastsatt. Videre skal eleven gjøres kjent med hva det er lagt vekt på i fastsetting av hennes eller hans standpunktkarakter. Hvis det er fare for at det ikke kan gis standpunktkarakter, skal det gis varsel om dette. Gis det ikke varsel, skal det settes standpunktkarakter, jf. § 3-7. Avgjørelsen om ikke å sette standpunktkarakter i et fag treffes av rektor, dette er et enkeltvedtak som kan påklages.

Det kan ikke settes standpunktkarakter kun på bakgrunn av en halvårsvurdering fra jul.

Elever i grunnskolen får vitnemål selv om de ikke har karakterer. Når en standpunktkarakter er ført inn i skolens system, kan den ikke endres av skolen. Hvis det kommer en klage, skal skolen straks sende klagen til Fylkesmannen. Det er kun føringsfeil som kan endres.

Skolen har ikke selv lov til å behandle klager på standpunktkarakter.

KLAGE PÅ SLUTTVURDERING

Elever og foresatte i grunnskolen har klagerett. De skal få opplysninger om muligheten til å klage, klagefrist og hva klagen skal inneholde. Ved klage på standpunktkarakter skal det gis informasjon om at klager har rett til å få begrunnelse for karakteren som er fastsatt. Begrunnelsen skal gis av en lærer som har vært med på å fastsette karakteren. Klagen sendes til elevens skole. Skolen sender klagen til Fylkesmannen som er klageinstans. Vi henviser her til Fylkesmannens hjemmesider for nærmere informasjon om prosedyrer for innsending av klager.³

³ <http://fylkesmannen.no/Nordland/Barnehage-og-opplaring/Eksamen-og-vurdering1/>

Klageinstansen, for grunnskolen Fylkesmannen, kan bare vurdere om reglene for karakterfastsettelse er fulgt. Reglene finnes i kapittel 5 i forskrift til opplæringsloven.

Ved oversendelse av klagen skal skolen sende med en uttalelse fra faglærer om hvordan karakteren er fastsatt, eller hvorfor det eventuelt ikke er satt karakter. Det skal også følge en uttalelse fra rektor om saksbehandlingen på skolen. Klager skal få kopi av uttalelsene fra skolen.

Hvis Fylkesmannen gir klager medhold, skal det presiseres hvilke regler som er brutt, eller om det er tvil om regelverket er fulgt. Saken blir så sendt tilbake til skolen for ny vurdering. Rektor og faglærer må nå gjennomføre en ny vurdering, og rektor setter en endelig karakter. Denne nye avgjørelsen er det ikke mulig å klage på.

Fylkesmannen setter ikke ny karakter eller vurderer klagers faglige nivå. Fylkesmannen vurderer om reglene for fastsetting av standpunktkarakter er fulgt.

Hvis Fylkesmannen ikke gir klager medhold, blir karakteren stående uendret.

HVILKEN DOKUMENTASJON BØR SKOLEN SENDE MED KLAGEN?

Ved klage på standpunktkarakter må faglærer gi en begrunnelse for karakteren som viser at gjeldende bestemmelser for karakterfastsetting er fulgt. For at klageinstansen skal kunne ta stilling til om reglene for fastsetting av standpunktkarakter faktisk er fulgt, må begrunnelsen gi tilstrekkelig informasjon om hvordan vurderingen av elevens kompetanse er gjort. Vi vil her redegjøre for de krav Fylkesmannen stiller til begrunnelsen for standpunktkarakter.

Er vurderingsgrunnlaget bredt nok?

Det må gå fram at eleven er vurdert i forhold til kompetansemålene i Læreplanverket for kunnskapsløftet. Standpunktkarakteren må baseres på et bredt vurderingsgrunnlag som samlet viser kompetansen eleven har i faget, jf. §§3-3 og 3-18 i forskriften.

Begrunnelsen må vise at vurderingsgrunnlaget har tilstrekkelig bredde i forhold til kompetansemålene for faget.

Det er ikke noe forbud mot periodisering, men dersom dette gjøres, må det tenkes gjennom hvordan hovedområder som blir avsluttet på et tidlig tidspunkt, skal vurderes i forbindelse med fastsettelsen av standpunktkarakteren. Ved slutten av opplæringen har eleven kunnskap om de ulike delene av faget og vil kunne mestre utfordringer i faget som helhnet og se sammenhenger på tvers av hovedområdene.

Dette kan ha betydning for elevens kompetanse i hovedområder som ble avsluttet på et tidligere tidspunkt. Det kan være nødvendig å la eleven vise økt kompetanse i områder som er avsluttet tidligere.

Er beskrivelsen av elevens kompetanse konkret, jf forskrift § 4-12?

Begrunnelsen skal bygge på fakta. Det må gå fram at elevens kompetanse er vurdert konkret. Læreren må derfor gi en tydelig beskrivelse av elevens kompetanse, altså av hva eleven kan. Kompetansen kan ikke beskrives gjennom hva eleven *ikke* mestrer.

Videre er det ikke tilstrekkelig å vise til karakterer eleven har fått underveis i opplæringen. Generelle vendinger som for eksempel "middels grad av måloppnåelse" gir heller ikke alene god nok beskrivelse av elevens sluttkompetanse. Vær konkret.

Er den konkrete beskrivelsen av elevens kompetanse relatert til læreplanens kompetansemål?

Det er måloppnåelse i forhold til de samlede kompetansemålene i faget som skal beskrives. Hvor høy måloppnåelse har klager, og hva er begrunnelsen.

Det må ikke trekkes inn forhold som hører inn under orden og atferd.

Innsats og lignende kan bare inngå i vurderingsgrunnlaget dersom dette klart kan relateres til kompetansemålene i faget. Merk at i faget kroppsøving skal elevens innsats være en del av grunnlaget for vurdering. Her vil også elevens forutsetninger bli vektlagt indirekte, ved at forutsetningene er innarbeidet i kompetansemålene.

Forholdet mellom underveis- og sluttvurdering

Standpunkt karakter skal ikke komme som en overraskelse på eleven.

Underveis- og sluttvurdering har ulike formål; underveisvurdering er vurdering **for** læring, mens sluttvurdering er vurdering **av** læring.

Underveisvurdering skal brukes som redskap i læreprosessen og som grunnlag for tilpasset opplæring. Den skal bidra til at eleven skal kunne øke sin kompetanse i fag. Det innebærer at undervisningen skal være en kontinuerlig del av opplæringen, og prege måten opplæringen gjennomføres på. Gjennom underveisvurdering får lærer og elev kunnskap om elevens faglige progresjon og det kompetansenivået som eleven har oppnådd ved avslutningen av opplæringen.

Standpunkt karakter er sluttvurdering og skal gi informasjon om kompetansen til eleven ved avslutning av opplæringen. Standpunkt karakteren skal ikke være noe "gjennomsnitt" av tidligere karakterer, men skal relateres til elevens kompetanse i faget på det tidspunkt standpunkt karakteren fastsettes.

Skolen må dokumentere at eleven har fått underveisvurdering.

SAKSBEHANDLING VED KLAGE PÅ STANDPUNKTKARAKTERER **Forskrift til opplæringsloven kapittel 5.**

Regler om saksbehandling ved klage på karakter finnes i forskrift til opplæringsloven kap 5. Det er gitt generelle regler om klage på standpunktkarakterer i §§ 5-1 til 5-8. Her finner man bl.a informasjon om hvem som har klagerett, om saksgangen ved klage, om rett til begrunnelse og om klagefrist. Reglene om klage på standpunktkarakterer finnes i § 5-12.

Noen sentrale saksbehandlingsregler:

Klage på enkeltvedtak om standpunktkarakter kan komme fra eleven selv, fra de foresatte eller fra eleven og de foresatte. Når skolen oversender en klage fra elev og/eller foresatte til Fylkesmannen som klageinstans, skal faglærers redegjørelse for karakteren og uttalelse fra rektor om hvordan skolen har behandlet klagen følge saken.

Fylkesmannen skal bare ta stilling til om *gjeldende regler for karakterfastsetting er fulgt*. Fylkesmannen tar ikke stilling til om karakteren er i samsvar med elevens faglige nivå. Dette betyr at hvis klageren får medhold, vil eleven i ny vurdering fra skolen enten kan få samme standpunktkarakter, eller få endret standpunktkarakteren. Skolen må ha rutiner for å informere klager om at det å få medhold i klage ikke automatisk gir høyere karakter.

For at klageren skal få medhold, er det nok at det kan reises tvil om gjeldende regler er overholdt.

Skolen skal begrunne den nye avgjørelsen. I begrunnelsen må skolen legge vekt på de forhold Fylkesmannen har oppgitt som grunn til at klagen er gitt medhold. Den nye avgjørelsen er endelig og kan ikke påklages.

Fylkesmannen behandler fortløpende klagesaker på standpunktkarakter. Skolen må ha en beredskap for å gjøre ny vurdering uten ugrunnet opphold dersom klager får medhold - ny karakter kan ha sentral betydning for poengberegning ved inntak til videregående opplæring. Det vil si at faglærere som har satt standpunktkarakter må sørge for at de er kommuniserbare og tilgjengelige i klageperioden.